

GAZET'A TRANSILVANIAI.

Gazet'a esse de 2 ori: Mercuria si Sambet'a, F6icia una data pe septimana, — Pretiulu: pe 1 anu 10 fl. pe 1/4 3 fl v.a. Tieri esterne 16 fl. v. a. pe unu anu s6u 40 doidioceri, or 3 galbini mon. sunat6ria. Se prenumera la postale c. r., si pe la DD. correspondenti. — Pentru serie ad. cam 10 vorbe mari s6u mici inserate se ceru 8 cr. Tacs'a timbrala e 30 cr. de fiacare publicare. Fars depunerea acestui pretiu inainte nu se voru mai primi publicari.

Nr. 40.

Brasiovu, 1 Iuniu, 20. Maiu 1864.

Anulu XXVII.

MONARCHIA AUSTRIACA.

Parerea d. Dr. Eugen de Trauschenfels

despre infiintierea si organizarea unui tribunalu supremu pentru Transilvani'a.

(Continuare.)

Proiectele de lege propuse in urm'a uniunei Transilvaniei cu Ungari'a de comisiunea al6sa in art. I, pentru prelorarea determinatiniilor de deducere in deplinire a uniunei, defigu in art. XI § 6 in privinti'a tribunalului supremu pentru Transilvani'a: „Pesten a h6tszemelyes t6blla mell6, azzal egy egs6zet k6pezve, erd6ly t6rv6nyekben j6rtas egy6nekb6l egy k6l6n oszt6ly 6llitatik fel, mellyre az erd6ly udvari volt cancelaria 6ltal a fels6g nev6ben az 1752-ik II-ik erd6lyi t6rv6ny 6rtelm6ben gyakorlott legfels6bb bir6skod6si hat6s6g 6truh6ztatik.

Dupa cum este sciutu, proiectulu neci nu veni la consultare, logic'a fapteloru, care de asta data veni spre intimpinare drepteloru dorintie alu maioritatiei coversit6re a locuitoriloru din Transilvani'a, rupse si nimici nenatural'a legatura de uniune, care inaint6 numai interesele unei ginti, totu asia de iute, dupa cumu fuse incopciata.

Epoce'a dupa redicarea justitiului, ce se caus6 prin intemparile din anii 1848 si 1849, si pana la 31 Marte 1861 form6sa in administratiunea de justitia ardel6na o perioada in florit6re, care si acum in memori'a n6stra este inscrisa cu cele mai splendide colori. C6 tribunalu supremu a functionatu si pentru Transilvani'a tribunalulu supremu si curtea de casatiune din Vien'a cu unu senatu ungaro-transilvanianu. De a vorbi mai multe despre organizarea acestui'a afl6 de prisosu, ca ne este la toti cunoscuta si afara de aceea se p6te lesne afl6 in reg. patenta din 7 Aug. F.L.I. Nr. 325.

Diplom'a reg6sca din 20 Oct. 1860 restitu6 Transilvaniei justiti'a ei autonoma, in inaltulu biletu de mana de acela si datu catra ministrulu-presiedinte contele Rechberg, atingundu restituirea cancelariei aulice ardelene si ungare, de chiar6 totusi Mai. S'a: „In privinti'a trebiloru de justitia si ale jurisdictiunei in regatulu meu Ungari'a sum resolutu, de a restitui curi'a regesca in Pest'a presidata de „Judex Curiae,“ pentru celelalte tieri ale mele inse, de a institui, pre lenga marginirea apelatiunei, catu se p6te, la d6ue instantie, o curte casativa in Vien'a, a carei presiedinte va av6 de a represent6 in consiliulu de ministri interesele si pusetiunea justitiei.“

Tribunalulu supremu asia dara avea se fia comunu pentru t6te tierile imperiului afara de Ungari'a, si presiedintele acestei curti supreme de justitia se represente si pentru Transilvani'a interesele si pusetiunea justitiei in consiliulu de ministri.

Dar' bar. Kem6ny, care mai 'nainte fusese presiedintele staturiloru, eara acum er6 denumitu de presiedintele curtei aulice, escoper6 in 21 Dec. 1860 unu pren. biletu de mana, in care se dice: „In interesulu securitatiei posesiunei, si alu statorniciei referintieloru private, au se remana legile civile si penale atatu timpu in val6re deplina, pana candu pe cale legislativa se voru fi facutu schimbarile trebuinti6se, totusi cancelari'a mea aulica are de a'mi face inca acum in privinti'a acestoru intrebari t6te acele propuneri, cari voru atinge schimbarile devenite necesarie prin stramutarea administratiunei politice a tieriei.“

Prin ac6st'a cerculu de activitate antimartiala alu cancelariei aulice in trebile administratiunei de justitia f6u restituitu si bar. Kem6ny 'lu intrebuinti6 minunatu, in sensulu seu, de 6re-ce inca in 31 Marte 1861 Mai. S'a c. r. ap. ordin6 reorganizarea judecatorieloru in Transilvani'a si transpunerea justitiei la judecatoriele, cari constetesera mai 'nainte; prin ac6st'a tribunalulu supremu din Vien'a f6u inlocuitu de senatulu de justitia alu r. gubernu Transilvanu.

Asia dara constituirea tribunaleloru deodata f6u redusa la

a 1823, intr'adeveru neci in interesulu celoru ce cauta dreptu, ba chiar' neci in alu celoru ce enuncia dreptu. Nobilulu baronu se parea a fi uitatu cuvintele, cu cari deschise elu in 9 Sept. 1846 diet'a penultima o Transilvaniei.

„H6ny 6v m6r, szinte tizedekkel lehetne sz6ml6lni, hogy e terem csak nem kirekeszt6leg k6zj6gi vitakoz6soknak vala bab6rtalan csatat6re!“ dise elu atunci compatimindu. 'S pedig tagadni nem lehet, a k6zj6gi rendszer mag6ban nem cz6l, hanem csak eszk6z; nem maga az 6let, csak modja a t6rsas6gi 6letnek. 'S szem6lyes fogaink, vagyunk b6tors6ga, cz6lir6nyos t6rv6nyekkel k6r6l irva, 's a v6grehajt6 (si adagemu inca, de 6re-ce in statu de dreptu eceseoutiv'a p6te intreveni numai pre bas'a unei sentintie judecatoresci, 6s it6l6) hatalomt6l er6lyesen v6dve, ezek azok, mellyek6rt a polg6ri t6rsas6g — legyen az b6r mely k6lszerkezet6 — k6zvetlen6l fenn6ll. Si totusi saorific6 unei false teorii de dreptu de statu, chiaru si cele mai urgente interese ale vietiei de t6te dilele.

Locuitorii Ardealului de t6te natiunile si confesiunile au avutu de atunci destula ocaziune se se convinga despre debilitatea institutiiloru de facia de justitia, si dupa catu au avutu ocaziune de a se esprim6 la adunari nationale, au dechiaratu, ca celu mai urgentu mediulocu si celu mai corespundietoriu, pentru indreptarea lucruriloru este de spartirea si inca total'a de spartire a justitiei de administratiune; astufeliu universitatea natiunei sasesci din 1862 si 1863, si congresulu romanescu din 1863. Diet'a insasi a recunoscutu necesitatea de a schimb6 constituirea sustat6re a justitiei si s'a exprimat in adres'a din 21 Aug. 1863, ca 'si tiene de santa datorie, de a pune justiti'a pre base sigure si garant6re de dreptu.

Necesitatea transformarii organismului sustatoriu alu tribunaleloru si inca in sensulu de spartirei justitiei de administratiune, care are se fia pusa in lucrare cu deosebita rigozitate in instanti'a ultima, nu mai p6te fi problematica dupa atatea demonstratiuni, si infiintierea unui tribunalu supremu propriu pentru patri'a n6stra, si deplinu de spartitu de administratiune, dupa cum este scopulu proiectului de lege aviatu noue spre consultare, abia mai p6te fi obiectu de dezbatare. Numai d6ue consideratiuni ne p6te, dupa parerea mea, opri de a recomand6 in. diete din partea n6stra cu t6ta caldur'a, se primesca in principiu acestu proiectu alu regimului. Odata consideratiunea, ca jurisprudenti'a, putemu dice, preste totu, eara legile moderne organizat6re de justitia, totu mai multu, norm6sa numai d6ue instantie, eara a trei'a instantia 6 sustienu numai c6 curte casativa; s'au de alta parte poft'a si dorinti'a de a fi supusi earasi tribunalului supremu din Vien'a pentru provinciile germano-slavice si italiene.

Nu este de negatu, ca marginirea apelatiunei la d6ue instantie 'si are procelintiele sale facia cu cele trei instantie a le tribunalului supremu, dar' o privire la procedur'a n6stra civila va delatur6 t6te gandirile in asta privintia. Catu timpu prescrierile acesteia voru susta in val6re — si schimbarea ei de asta data nu este tr6ba acestui comitetu — nu p6te fi vorb'a de tiermurirea apelatiunei la d6ue instantie.

Mai grea de delaturatu va fi gandirea dedusa din aplecare de a fi earasi supusi sub tribunalulu de instanti'a a treia, sustatoriu pentru tierile de corona ale consiliului imperialu mai restrinsu si pentru regatulu lombardo-venetianu.

Ac6sta aplecare, atragere si dorintia esista, este unu faptu, care merita considerare, de 6re-ce cea mai mare parte, c6 se nu dicu t6ta natiunea sas6sca este petrunsa de ea. Ac6st'a este si partinita de motive ponder6se afara de pastrarea, ce ar' diac6 in infiintierea unui senatu facia cu infiintierea unui tribunalu propriu si afara de increderea, ce acelu tribunalu 'si a sciutu castig6 si intre noi, pre timpulu activitatiei sale si in tier'a n6stra.

Prin supunerea tribunaleloru seperióre sub acestu tribunalu comunu s'ar' delatura defectulu celu mai deplorabilu alu justitiei ardelene, adica degenerarea ei in justitia nationala, pre care inca gubernatorele contele Bánffy intr'o ordinatiune ddt. 10 Marte 1702 o bicuiea cu urmatórele cuvinte: Non agunt iudicem in consilio et conferentia, verum procuratorem . . . sic officialis Siculus, tametsi consiliarius, postposita impartialitate Siculos tuetur, vel officialis Saxo tuetur et agit causam Saxonum, ubi vel maxime iudices monstrare se oporteret, ibi partium studii affectus declarant. — Acésta calamitate s'ar' póte bine delaturá avisanduse judecarea in a 3-a instantia unui colegiu, constatatoriu din fii de ai tuturor tieriloru de coróna. — Vedi mai incolo „Kronstädter Ztg.“ Nr. 187 a. 1863).

Dela dieta.

Sibiiu in 30/18 Maiu 1864. Dupa perlegerea si verificarea protocolului siedintiei trecute presiedintele citesce o scrisóre din partea Esc. Sale D. com. reg. Creneville ddto Gastein 23 Maiu prin care se face cunoscutu dietei, ca Mai. S'a s'a indurata a intari articululu de lege privitoriu la egala indreptatire a natiunei rom. si a confesiuneloru ei. — Cas'a asculta din petióre rescriptulu imper. respectivu, carele se perlege in tóte 3 limbile: Cetinduse apoi si articululu de lege asia dupa cum s'a intaritu parintele archimandritu Popasu, tiene urmatórea cuventare :

Inalt'a Camera! Déca natiunea romana din instinctu naturalu a asceptatu mantuirea ei in vremile cele deplorabile si infaste ale trecutului numai din manule gloriosiloru si iubitoriloru de dreptate imperati ai Austriei; déca romanulu condusu de religiunea lui resaritena a privitu in Domnitoriulu seu legiuitu pre unu mandataru a lui Ddieu pre pamentu; apoi eu nu iéu volia a dice, ca acest'a inclinare a animei lui a fostu prea justa, prea sanetósa; pentru-ca astadi vedemu acela instinctu, vedemu acea credintia a lui prefacuta in faptu, prefacuta in corpu. De aceea eu cá slabu organu alu scumpei mele natiuni, aducu in numele ei cu genunchii plecati cea mai ferbinte multiumita Mai. Sale prea gratiosului si cavalerescului nostru Domnitoriu Franciscu Iosifu I. (Se traiésca! entusiastice si hoch!) pentru-ca a scosu natiunea romana — cea mai vechia a-ci in tiéra — a scos'o dicu din mórte la vietia, a facut'o a se renasce si reinoi; si cu tóta curatieni'a animei apromitu in numele natiunei mele a-ci in faci'a inaltei camere, in faci'a lui Ddieu si a lunei intregi, ca natiunea acést'a va muri si va trai pentru gloriosulu Domnitoriu alu Austriei, pentru stralucit'a casa Habsburgico-Lotaringica (se traiésca! Hoch!), — pentru unitatea imperiului ne despartita (se traiésca! Hoch!) Apromitu, inalt'a camer'a! in numele romaniloru celoru curati la anima cá natiunea mea va fi credintiósá si cu alipire neclatita nunumai pre candu va fi imperiulu in fericire si in pace ci si in tempulu necasului (bravo! se traiésca!) Romanulu va stá gat'a a-si versá si cea din urma picatura de sange pentru unu astufeliu de parente gloriosu si pentru imperiulu seu celu fundatu pre unitatea si egalitatea tuturoru natiuniloru, din care e compusu, (Se traiésca! Hoch!) si in fine promitu ca natiunea mea si va tiené de un'a din cele mai sante detorii ale ei, a cautá si a sustiené 'bun'a intielegere si cordial'a intratire intre celealalte natiuni ale patriei. (Bravo! Se traiésca! Entusiastice, Hoch!)

Puscariu multiumesce inaltului regimu si confratiloru sasi pentru contribuirea loru la aducerea acelei articlu de lege. — Diet'a enuncia prin conclusu multiumita Mai. Sale si privesce art. I de lege cá publicatu si incorporatu legiloru patriei.

D. Mog'a propune, cá multiumita d. Popasu facuta in numele natiunei romane se se faca cunoscuta iu. Imperatulu prin Esc. S'a D. com. reg. per telegrafu

(se primesce). — Diet'a asculta din petióre alu doilea rescriptu imp. alaturatu scrisorei Esc. Sale Dlui comis. reg., prin carele se sanctiunedie articululu de lege privitoriu la inarticularea diplomei din 20 Oct. 1860 si a patentei din 26 Fauru 1861. — Se perlege tóta diplom'a si patent'a in tóte trele limbele. — Conrad Schmidt multiumesce imperatului pentru diploma si patenta. —

Pres. impertesiesce petitiuni de concedie de absentare din partea Esc. Sale cont. Béldi; Zenobiu Popp de Bemstetten, Sipotariu, Balomiri Sim. — se concede la toti. — D. Trauschenfels Fr. face cunoscutu prin presidiu, ca din cause private 'si depune mandatulu. Pres. face cunoscutu, ca DD. A. Bohetielu si Tiemanu, cá comisari reg. in cauza diferintieloru naseudene cu sasii inca nu potu veni la dieta. —

D. Eitel depune functia de notariu alu dietei, fiinducu in érn'a trecuta si a stricatu ochii cu invatiarea limbei romane? (se primesce).

Pres. citesce o motiune a D. Maager subscrisa de mai multi (Popasu, Obert etc.) privitóre la drumulu feratu alu Traniei; prin care cere, cá diet'a se faca pasii cuviintiosi la reg., cá acest'a se se puna in contielegere cu reg. princ. unite in privinti'a imbinarii drumului feratu rom. cu alu Traniei etc. Obert propune 1) urgintia 2) cá motiunea se se aduca in cea mai aprópe sied. la 1-a perlegere; urginti'a se primesce, inse p. 2 casiuna desbateri infocate. Pro: Obert, Maager, Schnell. Contra: Conrad Schmidt, Rannicher, reg. Schneider, Herberth etc. A vorbitu si D. Puscariu, Gaetanu si Balomiri camu pro. In fine la propunerea lui Rannicher se decide a se rugá presidiu, cá propunerea d. Maager se intre la ordinea dilei in prim'a sied. urm. — Presid. mai repórta ca Dlu cons. gub. A. de Pappu e aoperatoriulu reg. la propusu VIII. (courtea de casatiune). — Siedinti'a viitoria Mercuri 1 Iun. si asta se incheia la 2¼ óre.

Blasiu 15 Maiu 1864. Serbarea lui 15 Maiu. Diu'a inviarei nóstre natiunali o serbaramu asta data in modu cuvenitu. In pre-séra orasiulu fù iluminatu, éra asta-di liturgia serbata de Rev. capitulari si profesori, dupa care cu totii esiramu in campulu libertatii cu flamure, music'a si choru, unde dupa santirea apei D. prof. Stoianu prin o cuventare ocazionale farmecá animele toturoru. Chorulu dlui Begnescu, precum sub liturgia, asia intru venire si aici ne causá desfatere esecutandu mai multe bucati bine alese. De sene se intielege, ca intru serbarea lui 15 Maiu neme nu si-a potutu uitá de Mai. S'a Domnitoriulu Franciscu Iosifu, nu de credenti'a jurata intru acestu locu, de cari amentindu cuventatoriulu resunara vivate sgomótose, asemene pentru natiunea romana, concordia cu natiunile colocuitorie, ambii archierei Alecs. St. Siuluti si A. Siagun'a si pentru eroulu acestei dile in a. 1848, Sim. Barnuti.

Din campulu libertatii tienerimea si publiculu mersera spre felicitarea Esc. Sale d. metropolitu. Prea santitulu nostru parente, care in ierna si primavera a patimitu fórté de petióre, parea inteneritu cu totulu. Faci'a lui stralucea de bucuria, candu s'a aratatu spre a primí orarile rostite din partea unui teneru. Cuventele, prin cari-si descoperi bucuria, prin cari indemná la cultivarea a totu, ce e natiunale, la credentia catra Augustulu imperatu, sub a carui domnire natiunea scapá de sierbitute si castigá multe libertati, — la concordia cu natiunile colocuitorie, fora de care patri'a nu póte fi fericita, — petrundeau adunculu animei fiacarui omu.

O di frumosa ne fù serbatori'a de astadi, Dle Red! Betranii s'au bucuratu, cá o au ajunsu; pruncii fragedi cu lacrimi de bucuria o voru aminti si in betranetiele cele mai adunci. Entusiasmulu a fostu mare, cu tóte aceste ordine minunata. Nu esprimu a-ci opiniunea mea, despre care ar' poté dice ori-cine, ca sum preocupatu, ci a strainiloru, a neromaniloru, cari si eli rapiindu-se

au disu, ca a serbá in modulu acesta o di de asia insemnetate, este intru adevèru impunetoriu.

Totu acesta di fiendu onomasteca Rever. D. Ci-pariu, tenerimea si aratà reverenti'a catra directorulu seu, catra barbatulu celu mai meritatu pentru cultur'a limbei si a poporului romanu facundu-i in sér'a de 14 Maiu ductu de facie, cu care fuse onoratu si Ill. S'a d. cons. scól. I. Maioru, ce acum petrece in Blasiu. Cuventari frumóse s'au tienutu intru amendóue locuri, precum si inaintea monastirei un'a despre solenitatea dilei urmatórie.

—u.

Cronica esterna.

PRINCIP. UNITE ROMANE. Telegramulu Redactiunei. Bucuresci 28 Maiu 11 óre 45 m. sositu la Brasiovu in 28. la 9 óre 10 m. sér'a.

Resultatulu telegraficu alu votariloru pentru actele din 2 Maiu este acést'a: Votanti preste totu 766.905, dintre acestia 713.285 au votatu cu „Da“ si numai 57 cu „Nu“, ér' 53.563 bolnavi, absentii etc. s'au abtienutu dela votu. — Georgiu.

Dica ori-ce voru dice diurnalele straine, despre modalitatea votisarei acesteia, dar' ea totusi a doveditu, ca poporulu romanu are viétia in trupu si in óse, si in trupulu intregu are si mente sanetósa (mens sana in corpore sano). „Viitoriulu“ va dovedi acést'a, care e alu romanului si nu mai multu alu strainului in tiér'a romanului. —

Resultatulu votisariloru din tóta Romani'a ad. plebiscitulu séu decisiunea poporului se va primi din manile inaltei comisiuni, care e insarcinata cu recensiuinea votariloru in diu'a de 21 Maiu imper. Constantinu si Elena, care este si diu'a numelui Mariei Sale Dómnei, si primirea se va face in sala tronului in faci'a auctoritatii statului. Ministrulu Cogalnicénu telegrafandu acést'a la prefecturi dice: diu'a de 21 Maiu este si va fi un'a di mare in istori'a nóstra nationala. Ve invitatu dara, cá, in intielegere cu auctoriatile comunale din judeciulu dv., se-i dati tóta solemnitatea. Acést'a di se va incepe prin Te-Deum la tóte besericile de ori-ce ritu. Intielegitive cu municipalitatile si faceti, cá si seracii si neputintiosii se se simtia de benefacerile acestei dile memorabile.

„Buciumulu“ vorbindu despre votarea din Bucuresci ne aduce urmatórele date statistice. Toti contribuitorii din capitala (fórte reu se dice contribuabilii cá cum s'aru plati in locu de contributiune si ómeni, elacasi; contribuabilu semnifica: ceea ce se póte contribui) sunt 16 200; 4200 sunt inregistrati cá atari, cari inse n'au inceputu a plati contributiunea; 800 preoti si 1500 populatiunea flotanta in capitala, veniti cu diferite ocazioni, inse cá contribuitori cu dreptu de a votá. Sum'a votantiloru in capitala fù dar' 22.700. Dreptu are „Buciumulu“ candu se mira, ca intr'una capitala de 200.000 suflete se afla numai atati contribuitori 22.700. Au votatu pentru actele din 2 Maiu, 21.730 si contr'a numai 4 prin urmare la vro 970 au ramas fara de a fi votatu, intre cari an fostu si capitaniii reactiunei, cari inse de asta data ramasera cu totulu golasiei, facia cu sutele de mii ale plebiscitului positivu romanu. Alegatori indirecti in Romani'a sunt la unu milionu, pe candu mai nainte erau vreo 4 séu 5 mii, ér' alegatori directi in locu de una mie se afla 10 mii, inse poporulu romanu, adunatu pe la finea lui Augustu in comitia séu camera curiata va soi a implini ori-ce defectu pentru constituirea tierii pe bas'a eternisarii vietii sale si a poporului romanu si decisiunile sale voru esi sù numele .. senatulu si poporulu romanu. —

— Destulu atata, ca resultatulu votariloru este cunoscutu. Acum inse vine moralistulu si intréba, déca acestu resultatulu a esitu din convictiunea fiacarui votantu carele a disu séu a scrisu Da ori Asia, séu ca elu a fostu produsu prin amerintiari ale poterii fisice, séu prin amagiri, séu prin o surprindere, séu prin unu entusiasmu momentanu alu glóteloru. Nu ne indoimu ca in aceste dile de o cercare noua, candu anume si sufragiulu universalu este combatutu de cateva mari capacitati europene, se voru afla fórte multi, carii plebiscitulu moldavo-romanescu ilu voru cerceta si óresi-cum scarmana din asemenea puncte de vedere si se voru sili a reduce numerulu acelor votanti, carii candu au votatu, au sciutu ce facu, la o minoritate de nimicu, eara cerculariulu ministrului de interne adresatu catra prefectii si subprefectii districtelor ilu voru infera de tiranicu, din cauza ca dn. ministru Cogalnicénu demanda in acelasu prefectiloru, cá se arestese pe ori-care ar' cutesa a vorbi si agita in contra noualoru mesuri ale regimului prefacutu acum in dictatura, eara pe amplotatii carii nu voru subscrie, se'i departa din posturile lor.

Noi carii credemu ca de ani 28 cunóscemu binisioru pe vecinii nostrii, precum si conjuncturile loru politice de astadi, trebue se marturisimu, ca si noi aflamu, cumca unele expresiuni amerintiátóre potea se remana cu totulu afara din acelu actu ministerialu, ear' resultatulu era se fia totu acela pe care 'lu vedemu in cifrele telegramului. Déca totusi acelea expresiuni aspre si amerintiátóre se potu desvinui cu ceva, apoi aceeași póte fi numai impregiurarea, cumca ministrulu multu mai nainte de a emite acelu cerculariu avea la mana tóte firele complotului grecescu, carele era pregatitu a destrona pe Alexandru Ioanu I, si in loculu lui a midiuloci denumirea prin sultanulu Abd-ul Azis, a batranului Sutiú in Tiér'a romanésca si a lui Panaiotu Balsiu in Moldov'a, ca inse elu potsa se prevéda limpede, cumca cei doi conspirati totu nu era se 'si ajunga scopulu, pentru-ca fiti prea incredintiati, cumca alaturea cu ei aru fi ridicatu capetele loru cu totulu alti pretendenti din familiile Ghica, Sturdza, Stirbeiu, Bibescu etc., prin urmare tiér'a era se cada din nou prada intrigelor, proditionii (tradarii), póte resboiului civilu si apoi unei sigure invasiuni straine si póte a unei domnii straine pe vécuri.

Eata din ce punctu de vedere judecamu noi dictatur'a momentana, pe carea ministeriulu moldavo-romanescu o a concentratu deocamdata in manile Domnitorului.

Evenimintele din Moldavo-Romani'a in diurnalele ungueresci.

In Nr. 38 ne veduramu indemnati de impregiurari a re'nfrunta unele din acelea neadeveruri si calumnii, cate se publica dilele acestea in mai multe diurnale nemtiesci catu din nesciintia catu din reintia cu privire la nouale prefaceri din Principatele romanesce unite. Astadi credemu de o datorintia a nóstra a reflecta cate ceva si in privinti'a catorva diurnale ungueresci, pe care avemu ocaziune ale citi, in catu aceleasi anca se interesésa de evenimintele din vecinatate, precum li se si cuvine a se interesa.

Ce vi se pare, cum judeca diurnalele ungueresci evenimintele dintre 14 si 22 Maiu? Afara de unulu, carele despretiuesce totulu, scriu tóte in spiritu binevoitoru, inse — in tonu de pesimistu; preste acést'a neci uniculu nu este informatu bine despre adeverat'a stare a lucrurilor, despre genuinele cause ale resturnaturii intemperate, se pare earasi ca publicistii respektivi nu cunoscú istori'a Principatelor romanesce neci chiaru pe cei 30 ani din urma, adica din timpurile nóstre. De aici urmésa, ca unele diurnale ungueresci imitandu pre cele nemtiesci, séu adica decopiandule simplu, iau partea „boiariloru“ in contra Domnului si a ministeriului seu, altele earasi condamna pe boiari neconditionatu, afla inse ca fapt'a regimului anca nu a fostu neci legala neci intielépta, si earasi altele, cum amu dice, miscent quadrata rotundis, adevérindu prin acést'a, ca din tóte cate se intemplara mai de curendu josu la Dambovitia si mai josu la Dunare, nu pricepu nimicu. Din tóte inse „Kol. Közl.“ in Nr. 60 din 24 Maiu ne asteptandu pana va cunóscé tóte actele de statu si din acelea causele cate le avù regimulu romanescu pentru-cá se purceda precum a purcesu facia cu camer'a oligarcha si plutocrata, intr'unu articulu de fondu previne pe publiculu seu cu cateva profetii, dintre care noi nu credemu se i se implinésca neci unic'a, din cauza ca tóte premisele pe care se intemeiara acelea sunt séu reu aplicate, séu luate din aeru. Din decursulu articulu citatu se vede, ca dn. D. adica auctorulu aceluasi inca a calatoritu vreodata in viétia s'a in un'a din tierile romanesce si ca cu acea ocaziune i s'a spusu si dlui cate ceva, scii, cá si ducelui de Marmont, candu alergase in fug'a cailoru priu tierile nóstre; ca inse adevèrulu nu l'a aflatu, de acést'a i garantamu noi.

„Gubernulu Domnului Cusa a fostu prea democrat?“ Déca acelu gubernu aru fi fostu prea democrat, aceea ce s'a intemplatu in 14/2 Maiu 1864 ar' fi trebuitu se se intemple multu mai nainte, in Maiu 1859, séu 1861, candu se dedesera ocazioni minunate spre asia ceva. „Cusa la alegerea sa nu avea merite?“ Ei, nu le avea; si apoi ce urmésa de aici? Dara Leopoldu ce merite avuse, pre candu Belgienii l'au alesu la tronulu loru? Si ce merite avuse Oto in a. 1830 copilandru pe atunci? Si care au fostu meritele infantei Isabellei pentru-cá cu delaturarea unchiului ei se fia inaltata la tronulu Spaniei? Eara meritulu junisiorului Georgios, care a fostu, pentru-cá se mi 'lu puna pe tronisiorulu Greciei? Dar' meritulu regelui de acum alu Danemarcei?

Si cine a fostu acelu Cusa mai nainte de alegere? Colonelu si prefectu (fóispány) alu celui mai de frunte districtu din Moldov'a, nascutu din un'a de cele mai de frunte familii

boieresci, séu déca voiti terminulu mai cunoscutu, aristocrate, tienendu socia totu din o familia, déca ve place, si mai aristocrata de catu a lui Cusa, adica din famili'a Roseti.

„Moldavo-Romani'a trage de o bóla grea, de bóla iobagiei.“

Pentru Ddiu, vecini lipiti si inca se nu sciti Dv. neci atata, ca in Moldavo-Romani'a nu esista iobagiu de locu, ca iobagi'a intielésa dupa dreptulu ungurescu acolo s'a desfiintiatu inca la 1747, prin urmare inainte cu mai bine de 116 ani, ca aceea ce se numesce astadi acolo claca, este catu cerulu de pamentu diferita de iobagiile unguresci, nemtiesci, boemicesci, mai in scurtu feudalistic! Acela carele sustiene ca in Principatele romanesci aru esista iobagia feudalistica, nu cunósce necidecum Principatele, neci istori'a lor, n'a vediatu cu ochii sei neci Regulamentulu organicu dela 1830, prin care se regulara din nou „referintiele locuitorilor tierani (nu iobagi) catra proprietarii de mosii, neci legiurea din dilele Domnului Stirbei, pre candu s'au regylatu anca si acelea referintie ale tieranilor, ce resulta din invoieile care se incheie intre tierani si intre proprietari pentru prisóse, adica pentru bucati de mosii, pe care tieranii le iau spre ale lucra de specula, de castigu negutiatorescu, pe lunga darea de a 3-a parte din produse, sciti, cá in Ardealu pe la Ceanu-mare etc., séu pe lucru, séu in arenda, cá farmerii din Angli'a.

„Sórtea acestoru iobagi e de parte de aceea pe care o cunoscuramu noi in patri'a nóstra.“

Totu ce léga dn. D. de acésta tesa asia este neadeveru plesnitoru in facia, eara adeverulu e tocma oppusulu la ceea ce dice dn. D.

Este adeveratu ca sórtea tieraniloru romanesci e departe de a tieraniloru ardeleni din comitate si din Secuime, inse cu totulu in defavórea acestoru din urma. Ati vediatu Dv. cei carii sunteti in etate de 50—60 ani tierani emigrati din Romani'a in Ardealu si cerendu locuintia si mosii?? Ne remasimu ca n'ati vediatu. Din contra se nu ve pregetati a calatori cu noi in tierile romanesci mai alesu pe sub munti, catu tiene dela Vulcanu incóce pana la Buseu, la Uitusu si pana pe la Dorna in susu, pentrucá se ve convingeti cu ochii Dv. despre multimea coloniiloru nu numai de romani ardeleni, ci si de secui, care au trecut mereu, mai trecu si pana in ór'a de facia parasindu patri'a nóstra, in care ei era cu totulu nefericiti. Au nu insusi „K. Közl.“ reclama de cativa ani incóce mereu in contra emigrarii secuiloru? Va se dica, elu o recunósce intru tóta puterea cuventului. Sate intregi, eara pe la orasie suburbii intregi s'au formatu din emigranti ardeleni. Pentru-ce acésta? Pentru-ca ardeleniloru in tierile romanesci le-a mersu mai bine de catu in patri'a lor. Este unu adeveru fórte amaru acesta; ve marturisimu ca noua insine recunósccerea acestui adeveru ne vine acra si otieritóre, elu inse cu tóte acestea este adeveru, trebue se 'lu spunemu in audiulu lumii. Cu acestea noi nu voimu a sustiené, ca dóra in tierile romanesci aru sta placintele pe gardu, ca orice natarau, trasu-impinsu, perdevara, siarlatanu, aru poté trai in acelea tieri numai asia, taindu canilorii fründie si manandu 'i la apa; acésta nu se póte si nu trebue se se póta; sustienemu, inse ca ori-carui omu ii place lucru si ostenél'a, in tierile romanesci póte se o scótia prea bine la cale.

Ca cestiuenea rurala face si actu mari dificultati? Face vedi bine; inse pentru-ce? Pentru-ca clas'a tieraniloru este multu mai indestulata cu starea asia numita regulaméntara, adica cu darea de 22 dile pe anu, decat cu tóte legile rurale elaborate dela 1859 incóce in camer'a plutocratiloru, legi rurale copiate in parte dupa urbariulu celurapitoru si despoietoru ardelenescu din 1847. Au nu vedeti voi, cá tieranulu moldavo-romanu nu vrea se audia de improprietare prin legi? Elu n'are trebuintia de improprietare pe 2—3 séu 8—9 falci, candu elu de 116 ani este liberu a se muta ori unde 'i place, a 'si cumpara ori-cate mosii de proprietate ori candu are bani, a se muta dela satu la orasiu, ori candu crede ca 'i va merge mai bine acolo. Veniti se ve aratamu mii de familii tieranesci improprietare numai cu ajutoziulu bratielor proprie fara neci unu altu ajutoriu dela statu, si earasi altele care au bani, vite si bucate destule, ci inca nu voiescu a 'si lua proprietate, ci le mai place a trai cá „farmerii“ din Angli'a si a face totuodata specule sanatóse. Cum deci póte cineva scrie unu neadeveru

atatu de grosolanu, ca sórtea tieraniloru moldavo-romani ar' fi mai rea si de catu a sclaviloru Rusiei?!

Ceea ce serie dn. D. ou privire la luosulu si la civilisatiunea „boieriloru“ moldavo-romanesci, a mai nemerit'ó, ca adica elu a decopiatu a-ci acuratu luosulu si civilisatiunea aristocratiei ardelené, carea in acestea puncte se póte lua prea bine de mana cu „boierii“ moldavo-romani. Atata numai, ca nu scii, care dela care au invatiatu si care au suptu mai multu unsórea tierii si a poporului. De altmintrea dn. D. este mai competente de catu noi a judeca asia ceva.

In oupanirea politicej superióre din care consta 1/2 articulu dui D. nu ne lasamu din acea cauza, ca aceea e fórte ametita, compusa totu numai din gacituri, la care se póte aplica vechiulu adeveru: *Opinionum commenta delet dies*. Dn. D. adica crede multe si merunte, de exemplu: ca din Moldavo-Romani'a anca nu se póte alege statu fara aristocratia, ca pe ungunii si secuii pe carii nu 'i poti duce la Reichsrath-ulu din Vien'a, mai pucinu va fi cineva in stare de a 'i duce la „Reichsrath-ulu“ din Bucuresci, ca eaca vedi dta, ce bine era, déca regimulu austriacu avea gata calea ferata dela Oradea la Clusiu, pe semne cá se tramitia mai iute regimete in contr'a romaniloru, cá se se apuce cu totii a consolida mai iute regatulu ungurescu, pentrucá, vedeti dv. ómeni buni, acelu regatu se póta sta de custodia tare la gurile Dunarii, ca politic'a Franciei, ca ide'a congresului, sufragiulu universalu, Europ'a obosita, catastrofa apropiatóre si ce mai scimu cate alte nevoi mari, astépta afara pe la usile nóstre.

8662/309 1864.

PUBLICATIUNE.

Cu privire la legea publicata i, f. l. imp. bucat'a VIII Nr. 20 din 19 Fauru 1864

Cuprindietóre

de unele stramutari ale legiloru din 2 Augustu si 13 Dec. 1862 sunatóre despre timbru si despre cadentiele indirecte, se aducu la cunostint'a fiacaruia, precumca:

1) Din 15 Aprile 1864 incependu, are scala stipulata pentru politie in § 1 a legii susucitate scal'a I (de politia) a pasi in vigóre.

2) Din diu'a acea incependu se voru tipari politie noue scalei I corespundietóre in limb'a germana si se voru vinde.

Vendiarea acestoru blanquete de politie provediute cu timbru se va face cá si pana a-ci; adeca: afara de depositulu de capetenie in locuint'a de asediamentu a directiunelor de finacie, si la oficiurile de dare in Mediasiu, Sighisórá, Bistrit'a, Reginu, Odorheiu, K.-Osiorheiu, Fagarasiu, Turd'a, Aiudu, Alb'a-Iuli'a, Gherl'a si Deesiu.

3) Atatu politiele cele oficióse; catu si cele private, care su provediute cu timbru, si care dupa 15 Aprile nu se mai potu folosi, dca voru avé conditiunile legale, incependu din 15 Aprile pana in 15 Iulie 1864 se potu schimbá la oficiurile magazinale din Clusiu, Sibiu si Deva, precum si la primariile deposite de timbru in Orasti'a, Bistrit'a, M.-Osiorheiu si Brasiovu cu blanquete de politie nóue.

La care schimbare, déca sum'a timbreloru acelora, cari se aducu spre schimbare, nu s'aru potri vi cu acelora, care sunt de a se primi, atunci sum'a ne potrivita trebue a se implini cu bani gata.

Spre acestu scopu e indatoratu totu omulu, care voiesce a schimba, cá afara de blanquetele de politie se aiba unu conspectu, intru care pe lenga aratarea numelui, caracterului, mesteriei cu care se cuprinde si a locuintiei, politiele schimbátóre se se specificce cu acuratetia si politiele schimbátóre cele noue se le numésca dupa clasa lor.

Formulare de asemeni conspecte se potu vedé la mai susu mentionatele oficia.

4) Blanquetele de politie esite din valóre, nu se voru mai schimba, si neci nu se voru mai rebonifica dupa 15 Iuliu 1864.

Sibiu 15 Aprile 1864.

3—3 Dela c. r. directiune provinciala de finantia.

Cursurile la bursa in 31. Maiu 1864 sta asia:

Galbini imperatesci	—	—	5 fl. 44 ⁵ / ₁₀ cr. v.
Augsburg	—	—	113 „ 75 „
London	—	—	114 „ 15 „
Imprumutulu nationalu	—	—	80 „ 10 „
Obligatiile metalice vechi de 5 %	—	—	72 „ 70 „
Actiile bancului	—	—	785 „ — „
„ creditului	—	—	195 „ 80 „

Obligatii desarcinarii pamentului in 27. Maiu 1864:
Bani 72·50 — Marfa 72·75